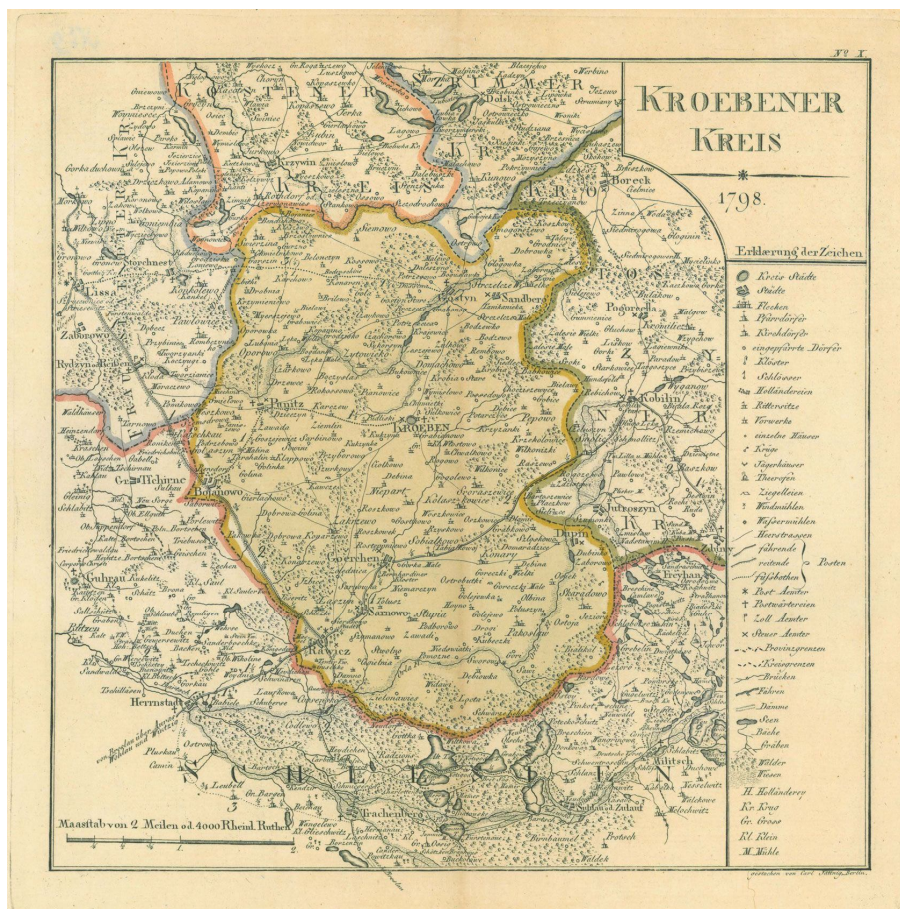

GENEZA POWIATU GOSTYŃSKIEGO

W średniowieczu obecne tereny ziemi gostyńskiej wchodziły w skład dwóch ówczesnych powiatów: kościańskiego (część zachodnia) i pyzdrowskiego (część wschodnia – gmina Borek, Pogorzela i część gminy Pępowo). Stan ten trwał co najmniej od roku 1337 aż do rozbiorów. Pod względem kościelnym natomiast obszar należał do archidiecezji poznańskiej i podzielony był między dekanaty krobski i śremski.

Istotne zmiany w strukturze administracyjnej interesującego nas terenu zaszły dopiero w roku 1793. Wiązało się to z wkroczeniem wojsk pruskich do Wielkopolski. W dniu 7 maja 1793 roku odbyły się w Poznaniu uroczystości złożenia hołdu królowi pruskiemu, w którym uczestniczyli też reprezentanci dóbr ziemskich oraz przedstawiciele miast w osobach burmistrzów. Dopiero po tych ceremoniach zaborycy wprowadzili nowy podział ziem przyłączonych do państwa pruskiego – tzw. Prus Południowych.

Znaczna część ziemi gostyńskiej znalazła się wówczas w granicach nowoutworzonego powiatu krobskiego z siedzibą władz w Rawiczu. Były to cztery miasta (Gostyń, Krobia, Poniec i Piaski), 71 wsi i 57 obszarów dworskich. Powiat stał się zaś częścią składową departamentu poznańskiego. Miasta Borek i Pogorzela z okolicznymi wsiami i kluczami ziemskimi znalazły się w granicach powiatu krotoszyńskiego. Ponadto kilka wsi włączono do powiatów śremskiego i kościańskiego. Podział ten utrzymał się do roku 1806.

Mapa powiatu krobskiego z 1798 roku

Powiatem zarządzał landrat (starosta), któremu podlegały wszystkie sprawy administracyjno-finansowe, z wyłączeniem spraw miejskich. Pierwszym landratem krobckim został Bogusław von Haza, najprawdopodobniej ziemczony Ślązak. Powiat krobcki był jednakże najbardziej polskim ze wszystkich wchodzących w skład tzw. Prus Południowych.

Po zajęciu regionu gostyńskiego przez wojska francuskie specjalna komisja administracyjna przystąpiła do organizowania tu nowych władz. Ze względów praktycznych zachowano dotychczasowy, tzn. pruski podział, zmieniając wyłącznie nazewnictwo. Gostyń znalazł się wówczas w podprefekturze krobckiej. Na miejsce usuniętego landrata, powołano Izbę Powiatową z prezesem na czele. Został nim szlachcic Florian Rożnowski. Sprawował on swe obowiązki do roku 1810, kiedy to zastąpił go Pomorski. Marszałkiem krobckim wybrano Marcina Węsierskiego z Porzecza. Siedzibą władz administracyjnych pozostał Rawicz.

W roku 1815, po klęsce Napoleona i ustaleniach Kongresu Wiedeńskiego znaczna część Księstwa Warszawskiego znalazł się ponownie w granicach Prus. Ziemiom tym nadano teraz nazwę Wielkie Księstwo Poznańskie. Na niższym szczeblu przywrócono podział administracyjny obowiązujący przed rokiem 1807. Tak stan rzeczy utrzymał się do roku 1887.

Zapewne z inicjatywy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Rządu Pruskiego zastosowano jeszcze jedno pociągnięcie administracyjne o charakterze antypolskim. Oto dla ułatwienia kontroli nad ludnością polską w 1887 roku powiększono liczbę powiatów w Poznańskim do 40. W wyniku tegoż zabiegu 6 czerwca 1887 roku, a więc dokładnie 120 lat temu, powołano do życia powiat gostyński. Liczył on wówczas 38201 mieszkańców i zajmował obszar 601 km². Średnia gęstość zaludnienia wynosiła 63,6 osób na km². Na terenie powiatu leżały cztery miasta, 80 gmin wiejskich i 65 obszarów dworskich. Siedzibą władz powiatowych został Gostyń.

Borek i Pogorzela wraz z otaczającymi je wsiami i dworami znalazły się w granicach nowoutworzonego powiatu koźmińskiego. Ponadto wsie Kunowo i Szczodrochowo przyłączono do powiatu śremskiego, a wsie Stankowo, Stężycza, Osowo i Dalabauszki do powiatu kościańskiego.

Pod względem ustroju administracyjnego powiat gostyński podzielono na 3 obwody policyjne – gostyński, poniecki i krobcki. Pierwszym landratem gostyńskim został ziemczony ślązak z Opola Jarosław Jarotzky. Sprawował on też urząd w latach 1887-1892. Po nim obowiązki objął dr Richard Lucke. Pełnił on godność landrata aż do chwili objęcia władzy w powiecie przez Polaków w 1919 roku.

Zwiększając liczbę powiatów, landraci otrzymywali zadanie czuwania nie tylko nad Polakami, ale także nad powstrzymaniem Niemców od emigracji na zachód lub też od ich polonizacji. Landraty miały też być ośrodkami towarzyskiego skupiania Niemców, przynajmniej inteligencji i junkrów. Automatycznie powiększono liczbę komisarzy obwodowych, podwyższono ich uposażenie i podniesiono stawiane im wymagania kwalifikacyjne. Niektórzy z nich odeszli lub zostali przeniesieni na inne stanowiska. Odpowiednio też dobierano teraz nauczycieli i dyrektorów gimnazjów oraz inspektorów szkolnych. Polaków ze szkolnictwa średniego przenoszono w głąb Niemiec, aby się nie stykali z polskimi uczniami. Nie dopuszczano ich też na stanowiska urzędowych lekarzy powiatowych itd.

Samorząd na szczeblu powiatu tworzył sejmik powiatowy, oparty na kryteriach stanowych, to znaczy złożony z przedstawicieli stanu rycerskiego (właścicieli tzw. dóbr rycerskich), mieszczańskiego i chłopskiego. W roku 1890 powołano w Gostyniu Wydział Powiatowy, który był organem wykonawczym sejmiku powiatowego. W skład Wydziału Powiatowego wchodziło 6 osób, których zadaniem było współdziałanie z władzami administracji państwowej w zarządzaniu powiatem.

Pierwszy sejmik powiatu gostyńskiego został zwołany 15 grudnia 1887 roku w sali Hotelu Francuskiego Jankiewicza. W jego skład weszli: Modlibowski – Skoraszewice, Modlibowska – Czachorowo, Dzierżykraj-Morawski – Czeluścin, Bojanowski – Krzekotowice, Schatz – Chumiętki, Hansemann – Chocieszewice, Kennemann – Pudliszki, Ponikiewski – Brylewo, Pitz-Schröner – Daleszyn, Rogala-Biberstein – Ciołkowo, hr. Czarnecki – Niepart, hr. Czarnecki – Gogolewo, Stablewski – Zalesie, Węsierski – Podrzecze, Müller – Ciołkowo, Lossow – Grabonóg, Potworowski – Gola, Kurnatowska – Dusina, Żółtowski – Drzewce, Nasierowska – Oczkowice, hr. Mielżyński – Łęka Wielka, Mycielski – Wydawy, Morawski – Koszkowo, Żółtowski – Godurowo, Czorba –

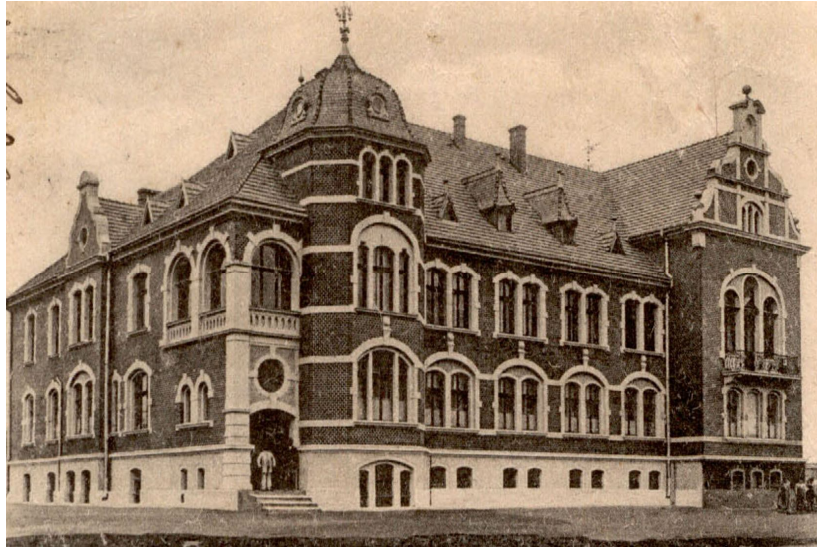
Krajewice, hr. Mycielska – Smogorzewo, księżna Elżbieta Czartoryska – Szurkowo, Zygmunt Czartoryski – Rokosowo, hr. Mycielska – Gębice, Żółtowski – Strzelce Wielkie. Delegatami miast zostali: Edmund Czabajski z Gostynia, Władysław Piko z Krobi, burmistrz Ernest Kothe z Ponieca, Ryszard Jacob z Piasków. Zaś przedstawicielami gmin wiejskich wybrano: Nikodema Biskupskiego z Gostynia Starego, Antoniego Mendykę z Domachowa i Ignacego Polaszka z Grabinowa. Łącznie głosów polskich było 30, niemieckich 14. Prawa do zasiadania w sejmiku nie otrzymał właściciel Jezewa hr. Edward Raczyński, ponieważ miał obywatelstwo austriackie.

Mapa powiatu gostyńskiego z 1909 roku

Pierwszym zadaniem, przed jakim stanęli członkowie sejmiku powiatowego było rozliczenie należności pozostałych po powiecie krobski. Ostatecznie ustalono, że 59,23 % długów pokryje powiat rawicki, a resztę gostyński. Zajęto się też zadaniami drogowymi i wykupem gruntów pod budowę kolei.

Utworzenie powiatu gostyńskiego, z siedzibą landrata sprawiło, że miasto zaczęło się dynamicznie rozwijać. Powoli zaczęło zmieniać się też oblicze miasta. 1 października 1888 roku uruchomiono połączenia kolejowe z Leszmem i Jarocinem. Następnie w Gostyniu pobudowano pruskie urzędy – landraturę, sąd, domy urzędnicze. Obecną siedzibę starostwa wzniesiono w latach 1899-1900. Kilka lat później dobudowano południowe skrzydło.

Siedziba landrata gostyńskiego

Ostatni spis powszechny w państwie pruskim przeprowadzono w roku 1910. Wykazał on, że ówczesny powiat gostyński zamieszkały był przez 86,3 % Polaków. Był to jeden z wyższych wskaźników w całym Wielkim Księstwie Poznańskim. W 1919 roku pierwszym polskim starostą gostyńskim wybrano Wincentego Dabińskiego. Sprawował on swą funkcję do roku 1929.